

J. R. dos Santos

BIRKENAUN AIKAKIRJAT

Minerva

Birkenaun aikakirjat

JOSÉ RODRIGUES DOS SANTOS:

Einstein-koodi (2006, suom. 2013)

Auschwitzin taikuri (2020, suom. 2021)

Birkenaun aikakirjat (2020, suom. 2022)

José Rodrigues dos Santos

BIRKENAUN AIKAKIRJAT

Portugalin kielestä suomentanut Mira Kokko

minerva
MINERVA KUSTANNUS
HELSINKI

Funded by Camões I.P. and the DGLAB/Cultura – PORTUGAL.

Alkuperäinen portugalinkielinen teos:

O Manuscrito de Birkenau

© José Rodrigues dos Santos / Gradiva Publicações, S.A., 2020

Suomenkielinen laitos:

© Minerva Kustannus, 2022

www.minervakustannus.fi

Minerva Kustannus on osa Werner Söderström Osakeyhtiötä.

Suomennos: Mira Kokko

Otteet Aleister Crowley'n kirjasta *The Book of Lies* s. 13, 97 ja 201,

suom. englannista Mira Kokko

Aleksandr Solženitsynin *Gulag – Vankileirien saaristo* s. 11, suom. Sofi Oksanen

Runo *Alouette, gentille alouette* s. 64–65, suom. R. R. R.

Tšekkoslovakian kansallislaulu *Kde domov můj* s. 75, suom. tuntematon

Juutalaisten kansallislaulu *Hatikva* s. 76, suom. Yrjö A. Nummi

Marseljeesi s. 119, suom. Valter Juva

Graafinen ulkoasu ja taitto: Armando Lopes ja Taittopalvelu Ylivo Oy

Kartta s. 6–7: Armando Lopes

Etukannen kuvat: taikurin kädet ja Birkenau'n sisäänkäynti Shutterstock;

silinteri AdobeStock

Kirjailijan kuva etuliepeessä: Filipe Valente

ISBN 978-952-375-542-0

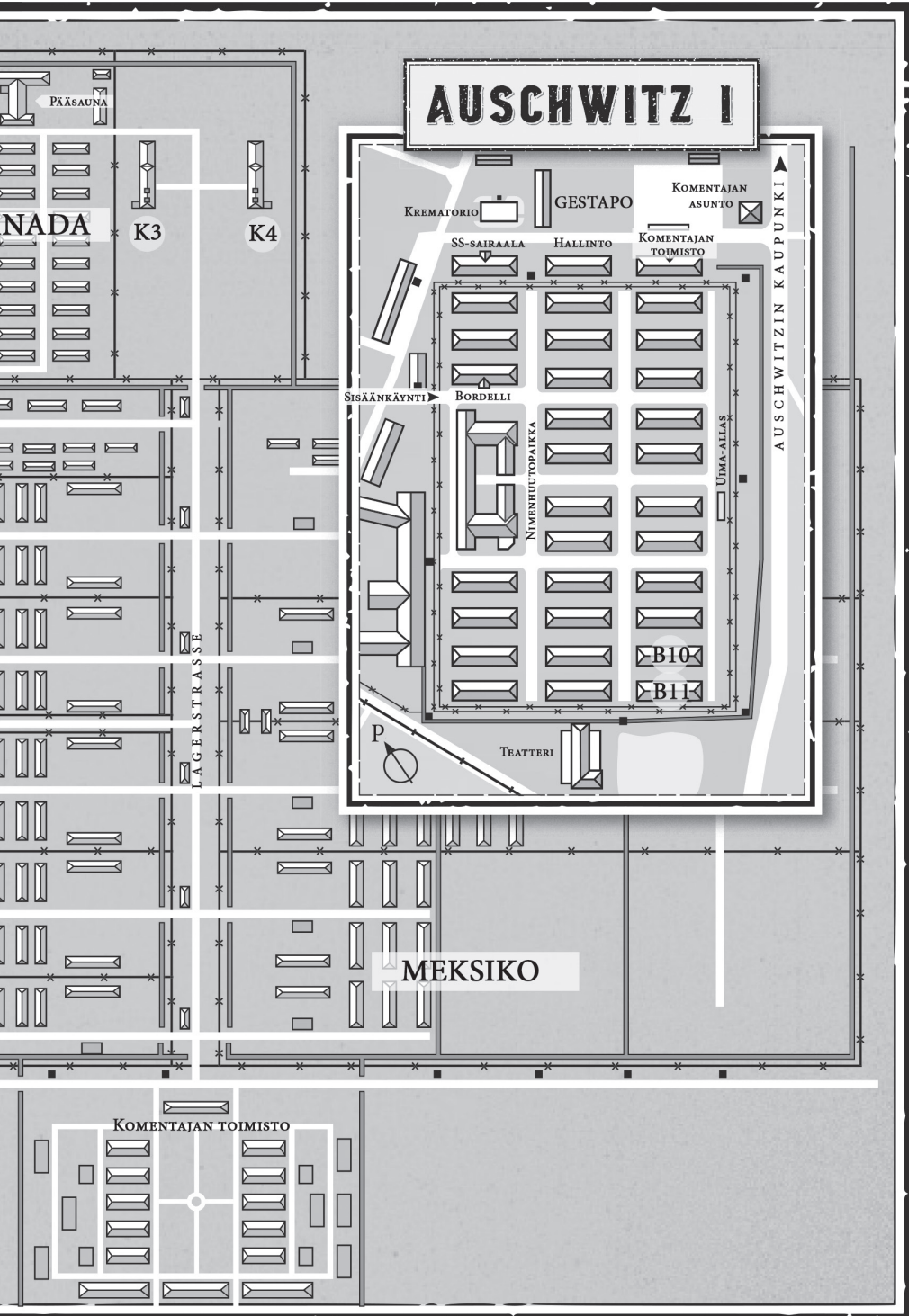
Painettu EU:ssa

BIRKENAU

1943 - 1944

AUSCHWITZ I

NADA

K3

K4

KREMATORIO

GESTAPO

KOMENTAJAN ASUNTO

SS-SAIRAALA

HALLINTO

KOMENTAJAN TOIMISTO

SISÄÄNKÄYNTI

BORDELLI

NIMENHUUTOPAIKKA

UIMA-ALLAS

AUSCHWITZIN KAUPUNKI

LAGERSTRASSE

B10

B11

TEATTERI

MEXSIKO

KOMENTAJAN TOIMISTO

Romaani perustuu tositapahtumiin.

*Tehdäkseen pahaa
ihmisen on ensin tiedostettava
se hyväksi.*

ALEKSANDR SOLŽENITSYN

OSA YKSI

ELÄMÄN TAIKA

*Olemassaolon hinta
on ikuinen taistelu*

ALEISTER CROWLEY, *The Book of Lies*

1

Francisco järkyttyi tajutessaan, että naisten leirillä seisova kalmankalpea nainen oli Tanuša. Hän ei ollut uskoa omia silmiään. Onko se Tanuša? Tuo kasa luita? Tuo kellertävä kaljupäinen olento? Tuo ryvettynyt ihmisriekale? Tanuša? Lopulta hänet vakuutti se, että vanki lausui hänen nimensä.

Francisco, portugalilainen *SS-Mann*, tokeni kuitenkin pian shokistaan ja läimäytti Tanušaa, joka kaatui mutaan.

”Turpa kiinni, narttu!” hän karjui. ”Kuinka kehtaat puhutella minua? Puhut vain, kun saat siihen luvan, kuulitko?” Hän kääntyi parakin vankhimman, *Blockowan*, puoleen. ”Onko täällä paikkaa, jossa voin kuulustella häntä yksin?”

”Ainoastaan rakennusten sisällä. *Blockältesten* huoneet on mahdollista sulkea.”

Francisco tarttui Tanušaan äkäisellä liikkeellä ja pakotti tämän seisomaan. Hän veti tämän kädestä voimalla ja viittilöi Blockowalle.

”Viekää minut sinne.”

Francisco seurasi Tanušan kanssa SS-joukkojen naista lähimpään parakkiin, ja he astuivat parakin vanhimman huoneeseen. Portugalilainen antoi tiukan käskyn olla häiritsemättä häntä sillä aikaa, kun hän kuulustelee vankia. Hän sulki oven perässään ja jäi kahdestaan Tanušan kanssa. Tyttö tuijotti häntä vapisten, yhä epäilevänä ja silminnähden hämmentyneenä. Francisco kietoi kätensä Tanušan ympärille liikuttuneena ja veti tämän lähelleen.

”Tanuša...”

Märkä ja jääkylmä Tanuša vapisi kauttaaltaan. Hän ei reagoanut milään lailla halaukseen, aivan kuin hän ei olisi ollut muuta kuin eloton esine. Hän oli sanaton ja varmastikin shokissa. Pehmeä huokaus sentään ilmaisi, että hän oli palaamassa tajuihinsa. Luisilla käsivarsillaan hän vihdoin halasi miestä.

”Oletko se sinä?” hän kuiskasi hennolla ja tärisevällä äänellään. ”Oletko se todella sinä?”

”Shh”, Francisco lohdutteli naistaan. ”No niin, ei hätää, kaikki on hyvin. Olen tässä. Kaikki on hyvin.”

Tanuša itki kouristellen, hänen otsansa painui miehen olkapäähän, kun tämä silitti häntä ja kuiskaili lohduttavia sanoja. Hän haisi ulosteelta ja virtsalta, mutta portugalilainen ei päästänyt hänestä irti. Hetken kulluttua Tanuša tunsii olonsa paremmaksi ja vetäytyi hieman halauksesta.

”Mitä sinä teet täällä?”

”Se on pitkä tarina”, Francisco vastasi. ”Mutta voisi sanoa, että liityin SS-joukkoihin pelastaakseni sinut.”

Tyttö räpäytteli silmiään, ja hänen katseessaan näkyi vilahdus toivoa.

”Aiotko... aiotko sinä järjestää minut pois täältä?”

Francisco nielaisi äänekkäästi.

”Se ei ole niin yksinkertaista”, hän sanoi. ”Aion yrittää, mutta se tulee olemaan vaikeaa.”

Pettymyksen tuottaminen Tanušalle kirpaisi häntä. Hän oli vannonut suojelevansa naista ja tehnyt siitä elämäntehtävänsä, mutta hän oli epäonnistunut siinä ja pelkäsi epäonnistuvansa jatkossakin.

”Juuri nyt on tärkeintä, että löysin sinut”, hän lisäsi nopeasti. ”Mitä sitten seuraavaksi... se jää nähtäväksi.”

”Miksi sinä löit minua?”

”Nuo eivät saa nähdä minun veljeilevän vangin kanssa. Jos jään kiinni, minua rangaistaan ja minut saatetaan jopa teloittaa. Niin kuin myös sinut.”

Tanuša pudisti päätään.

”Saksalaiset ovat kauheita”, hän kuiskasi. ”Kauheita. Täällä on yhtä kauheaa kuin Venäjän vankileireillä. Jos tietäisit, mitä täällä tapahtuu...”, hän sanoi ja vapisi. ”Margarita kuoli parakissa, ja raakalaiset veivät Olgan.”

”Löysin myös hänet täältä.”

Toteamus yllätti Tanušan.

”Olgan? Voiko hän hyvin?”

”Hän on saanut lihaa luittensa päälle ja kaikkea.”

”Voi kuinka hyvä!” Tanuša huokaisi helpottuneena. ”Olen ollut niin huolissani...”

Portugalilainen työnsi kätensä päällystakkinsa taskuun.

”Sinun on myös saatava jotain syötävää. Olet varmasti nälissäsi.”

Odotuksen kipinä valaisi Tanušan luisevat kasvot.

”Toitko minulle jotain?”

Sulhanen otti taskustaan sanomalehtipaperiin käärityn paketin, jonka hän oli tuonut pääleiristä, *Stammlagerista*. Tanuša tarttui siihen kuin olisi pelännyt sen katoavan. Hän repi paperin hermostuneesti ja haukkasi sen sisältä paljastunutta makkaraleipää. Hän pureskeli ahnaasti kuin villieläin, paljon ahnaammin kuin sillä kerralla, kun Francisco oli kohdannut hänet nälkiintyneenä Inkereenjoella.

”Rauhoitu!” Francisco kehotti. ”Syö hitaammin, muuten ruoka tekee sinulle pahaa.”

Tanuša söi leivän ja makkaran muutamassa sekunnissa. Sitten hän otti omenan, jota Francisco ojensi hänelle, ja haukkasi sitä yhtä ahnaasti.

”Hmm...” hän huokaili suu täynnä ruokaa. ”Niin hyvää!” Hän pureskeli yhä raivoisasti. ”*Tšort!* En ole syönyt tällaisia herkkuja kuukausiin. Kuukausiin!” Nieltyään yhden palan hän ahtoi loput omenasta suuhunsa karoineen päivineen. ”Hmm... kuinka herkullista!”

Rakastettuaan tarkastellessaan portugalilainen ei voinut olla järkyttymättä siitä, millaiseen kuntoon tämä oli mennyt. Morsian alkoi muistuttaa leirien epäkuolleita, hänen päänsä oli ajeltu kaljuksi, ja iho oli harmaantunut ja turvonnut. Haju oli kuvottava.

”Oletko sinä sairas?” Francisco kysyi.

Tanuša nuoli sormiinsa valuneen omenamehun.

”Kaikki täällä ovat sairaita”, hän vastasi. ”Joka aamu kymmenestä kahteenkymmeneen ruumista raahataan pois parakistani nimenhuudon aikana.” Hän katsoi kenttäpulloa, jota mies kantoi vyöllään. ”Onko sinulla vettä?”

Francisco ojensi pullon morsiamelleen, ja tämä joi. Tanuša kallisti pulloa suulleen ja nielaisi kaiken suurin kulauksin.

”Onpa sinulla jano!”

Kun nainen oli tyhjentänyt kenttäpullon, hän nuolaisi sen kaulaa ja ojensi pullon takaisin, jopa hieman pettyneenä siitä, ettei enempää ollut.

”En ole saanut näin hyvää vettä sitten... en tiedä. Se oli maailman parasta vettä.”

”Eikö täällä ole vettä?”

Tanuša katsoi miestä väsyneesti.

”Varmaankin vitsaillet”, hän sanoi. ”Meillä on yksi kaivo koko leirillä.” Hän nosti etusormensa ylös korostaakseen sanomaansa. ”Yksi kaivo. Yksi. Ja meitä on kolmekymmentätuhatta.” Juuri nielaistu vesi pani hänet röyhtäisemään. ”Eikä siinä kaikki, kaivon vesi on saastunutta. Ennen kuin laskemme sangot alas, meidän on poistettava ruumiit.”

”Ruumiit? Kaivostako?”

”Kyllä, ruumiit. Jotkut ihmiset ovat niin janoisia, etteivät kestä enää ja heittäytyvät kaivoon. Puolikuolleet ovat hyvin taitavia siinä. Heidän ruumiinsa kiskominen pohjalta on iso ponnistus ja vaiva. Olemme kuin eläimiä. Tönimme, lyömme ja raavimme toisiamme. Ainut mitä emme tee on hiuksista vetäminen, koska meillä ei ole niitä enää.” Hän osoitti hiuksiaan ja kuljetti kättään paljaalla päällään. Samassa hän tuli tietoisiksi seksi siitä, miltä hän näytti. ”Olenko... olenko minä ruma?”

”Sinä olet kaunis.”

”Oikeasti. Olenko kamalan näköinen?”

Francisco hymyili, millä hän yritti rauhoitella rakastettuaan.

”Olemme molemmat nähneet parempia päiviä, se on totta, mutta voit olla varma, että palaamme vielä entiselleen.”

Venäläisnainen oli sanomaisillaan jotakin, kun hän yhtäkkiä kumarui ja puristi vatsaansa. Kömpelösti ja kiirehtien hän otti esille mekkonsa suojista kuparimaljan, laski sen jalkojensa väliin ja kyykistyi. Kellertävää nestettä virtasi kulhoon ja roiskui hänen reisilleen. Nesteestä lähti hapan haju. Se oli ulostetta.

Tanuša katsoi miestä nolostuneena.

”Anteeksi.”

Sulhanen järkyttyi siitä, mitä oli juuri todistanut.

”Kuljetko sinä täällä ympäriinsä yöastia mukanas?”

”En... tämä on minun ruokailuastiani.”

”Kuinka iljettävää!” Francisco huudahti pidätellen oksennustaan.
”Teetkö sinä tarpeesi kulhoon, josta syöt?”

”Me kaikki teemme”, Tanuša puolusteli häpeissään. ”Mitä haluat minun kertovan sinulle? Meitä on kolmekymmentätuhatta naisten leirillä, ja meillä on vain yksi käymälä, jota saamme käyttää vain kahdesti päivässä. Kun kärsimme ripulista, joka meillä on jatkuvasti, miten luulet meidän selviävän siitä? Kuvittele kolmekymmentätuhatta ripulista kärsivää vankia pyrkimässä aamulla samaan aikaan leirin ainoaan käymälään. Koska putkissa ei ole juuri vettä, jätökset kertyvät joka puolelle. Paska nousee jopa polviin asti. Jos satumme pääsemään pöntölle asti, viereiset naiset ovat niin lähellä, että ulosteet roiskuvat kaikkien päälle. Sinne ei siis kannata mennä. Jos emme voi mennä käymälään emmekä tehdä tarpeitamme toisaalle, koska tällöin meidät hakattaisiin kuoliaaksi, mitä ehdotat meidän tekemän? Meidän on käytettävä ruokailuastioita. Muuta ratkaisua ei ole.”

Franciscon kasvot vääntyivät inhotuksesta irvistykseen. Naisten leirin vankien alennustila oli pahempaa kuin mikään, mitä hänelle oli aiemmin kerrottu Stammlagerissa.

”Ja te... syöttekö te näistä kulhoista?”

”Meillä ei ole vaihtoehtoja! Yritän pestä tämän parhaani mukaan lumella tai sillä vähäisellä vedellä, mitä täällä on, tietysti, mutta en voi muuta kuin käyttää tätä samaa astiaa. He antavat minulle ruokaa vain, jos minulla on kullhoni. En todellakaan tiedä, mitä teen sitten kun kesä saapuu ja lunta ei enää ole...”

Tyttö työnsi nestemäistä ulostetta täynnä olevan kullhon huoneen nurkkaan ja yritti peittää sen pois sulhasensa näköpiiristä, mutta hänellä ei ollut mitään, millä puhdistaa itsensä. Hän joutui nielemään nöyryytyksensä.

”Kuinka kauan sinulla on ollut ripuli?”

”Siitä lähtien kun saavuin. Minulla ja kaikilla muilla. Tämä on jatkuvaa piinaa, et voi kuvitellakaan.”

Francisco otti toisesta taskustaan pienen paketin.

”Toin sinulle lääkkeitä SS-apteekista”, hän sanoi. ”Myös vähän ripulilääkettä.”

”Mistä tiesit, että minulla olisi ripuli?”

SS-mies ryhtyi avaamaan pakettia.

”Sinä sen sanoit, kaikilla on ripuli”, hän vastasi. ”Punatauti on keskitysleirien rutto. Sinun täytyy varoa mitä juot, muuten ripuli ei koskaan lopu. Et voi enää juoda siitä kaivosta tai ulostaa kulhoon, josta syöt.”

”Mitä sitten ehdotat? Että kuolen janoon tai tulen pahoinpidellyksi, koska olen sotkenut lattian?”

Se oli hyvä kysymys.

”Järjestän sinulle toisen kulhon.” Kun paketti oli auki, Francisco ojensi Tanuśalle käärepaperin. ”Käytä tätä tällä erää.”

Nainen otti paperin ja pyyhki peräaukkonsa ja reitensä tuoreesta ulosteesta. Pyyhkiessään hän katsoi ruiskua ja erilaisia pakkauksia, jotka olivat paljastuneet paketista.

”Mitä nämä ovat?”

”SS-joukkojen apteekissa kerrottiin, mitkä ovat leirin yleisimmät sairaudet. Punataudin lisäksi esiintyy lavantautia ja tuberkuloosia. Pyysin paketoimaan kaiken, joilla niitä voi hoitaa.” Hän otti yhden purkin pankeista. ”Nämä ovat vitamiineja. Sinun on otettava näitä korvataksesi huonon ruokavalion aiheuttamat puutostilat.” Hän vilkaisi Tanuśan riua tunutta vartaloa. ”Onko sinulla kirppuja?”

Melkein refleksinomaisesti Tanuśa alkoi raapia itseään.

”Olen täynnä niitä.”

Francisco otti ruiskun, katsoi neulan kärkeä ja puristi mäntää niin, että hieman nestettä valui ulos.

”Tämä on rokote lavantautia vastaan”, hän selitti. ”Anna minulle käsihartesi.”

Rokottaessaan tyttöä hän tarkasteli tätä. Oli hämmästyttävää, miten niin kaunis tyttö oli voinut kuihtua niin nopeasti. Tästä oli tullut melkein vanhus. Hän pohti mielessään, pitkö hän naisesta vai siitä, millainen tämä oli ollut aiemmin. Entistä Tanuśaa ei enää ollut. Jäljelle oli jäänyt vain hänen sisimpänsä. Tilanne oli ristiriidassa Franciscon tunteiden